

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**До 200-річчя Національної юридичної академії
імені Ярослава Мудрого**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВознавства

**Тези доповідей та наукових повідомлень
учасників наукової конференції
молодих учених та здобувачів**

**Харків
2004**

Актуальні проблеми правознавства: Тези доп. та наук. повідом. учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів / За ред. М.І. Панова. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – 210 с.

Редакційна колегія: д-р юрид. наук М.І. Панов (відп.ред.), д-р юрид. наук Ю.В. Баулін, канд. юрид. наук Ю.П. Битяк, канд. юрид. наук В.І. Борисова, д-р юрид. наук М.В. Буроменський, д-р юрид. наук А.П. Гетьман, д-р юрид. наук В.В. Голіна, д-р юрид. наук В.Д. Гончаренко, д-р юрид. наук Ю.М. Грошевой, канд. юрид. наук В.В. Жернаков, канд. юрид. наук В.П. Жушман, канд. юрид. наук Д.В. Задихайло, канд. юрид. наук В.В. Комаров, канд. юрид. наук Л.М. Кривоченко, д-р юрид. наук М.П. Кучерявенко, канд. юрид. наук О.В. Лисодєд (відп. секретар), канд. юрид. наук І.Є. Марочкін, д-р юрид. наук В.К. Попов, канд. юрид. наук В.О. Ріяка, д-р юрид. наук А.М. Статівка, д-р юрид. наук А.Х. Степанюк, канд. юрид. наук В.Д. Ткаченко, д-р юрид. наук Ю.М. Тодика, д-р юрид. наук М.В. Цвік, д-р юрид. наук В.М. Шульга, канд. юрид. наук В.Л. Яроцький.

Адреса редакційної колегії: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

Виключається або ускладнюється можливість застосування загальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності також у випадках настання смерті потерпілої особи, заподіяння шкоди малолітній особі або особі, що хворіє на психічну хворобу, у випадках, коли неможливе відновлення заподіяної шкоди тощо.

Отже, підсумовуючи викладене, слід вказати, що вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості не завжди утворює передумову подальшого звільнення від кримінальної відповідальності на підставі норм, передбачених розділом IX Загальної частини КК. Застосування загальних видів звільнення від відповідальності при вчиненні таких злочинів має вибірковий характер, оскільки необхідна узгодженість відповідних положень Загальної частини і положень диспозицій статей Особливої частини КК України, в яких описані конкретні види злочинів, вказані їх наслідки, способи вчинення, конкретизуються потерпілі особи.

Ю.В. Гродецький, канд. юрид. наук, доцент
*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ ПРИ СПІВУЧАСТІ

Норми про добровільну відмову при співучасті найбільше поширення отримали в законодавстві першої половини XIX ст. Однак це різноманіття нормативних приписів, як зауважував М.С. Таганцев, "...не дає чіткого вирішення питання". Складність полягає в тому, що при різних формах співучасті і видах співучасників добровільна відмова характеризується різними умовами. З тим, що така добровільна відмова має свою специфіку, згодні майже всі, але думки розходяться з приводу того, в чому саме вона полягає. У науковій літературі можна зустріти вказівки як на загальні особливості добровільної відмови при співучасті, так і на особливості добровільної відмови при конкретних формах співучасті та стосовно окремих видів співучасників.

Насамперед варто відзначити, що добровільна відмова при співучасті має виключно індивідуальний характер. Однак сутність співучасті на сьогоднішній день розуміється в науці неоднаково. Сформувався дві основні точки зору. Відповідно до першої співучасть має акцесорну природу. Це означає, що головною фігурою

визнається виконавець. Діяльність же інших співучасників має при цьому допоміжний характер. Оцінка діяння кожного із співучасників цілком залежить від оцінки діяння виконавця. Караність діяння виконавця тягне й караність діяння всіх інших співучасників. При звільненні від кримінальної відповідальності виконавця звільненню підлягають і інші співучасники. Відповідно до цієї теорії караність усіх співучасників повинна обов'язково ґрунтуватися на тій же статті КК, що і виконавця. Деякі автори (наприклад, І.П. Малахов) вважають, що в діянні співучасника взагалі немає складу злочину. Йому інкримінується склад злочину, здійснений виконавцем. Крім І.П. Малахова, до прихильників теорії акцесорної природи співучасті можна, тільки з низкою уточнень і застережень, зарахувати М.І. Ковальова, А.В. Наумова, В. Солнаржа, Б.Курінова та ін.

Інша точка зору заснована на визнанні співучасті самостійною формою злочинної діяльності. Підстави і межі відповідальності співучасників полягають не в діянні виконавця, а в діянні кожного конкретного співучасника. Таке розуміння впливає з принципу індивідуальної відповідальності в кримінальному праві. Цю позицію підтримують, наприклад, П.І. Гришаєв, Г.А. Кригер, Ф.Г. Бурчак.

Уявляється, що аналіз законодавства і практики не дозволяє вирішити це питання на користь якоїсь однієї точки зору. Кожна з позицій має свої "слабкі місця", але безсумнівні і їхні позитивні сторони. Важко прийняти цілком теорію акцесорності, що призводить до механічної відповідальності співучасників залежно від діяння виконавця. Однак потрібно в той же час погодитися і з П.Ф. Тельновим, який стверджує, що в теорії акцесорності є раціональне зерно – думка про певну залежність долі інших співучасників від поведінки виконавця, що полегшує правильне вирішення низки практично істотних питань інституту співучасті. У співучасті деякі принципи акцесорності настільки переплелися, наприклад, з положеннями теорії суб'єктивного ставлення, з принципом індивідуалізації відповідальності, що сьогодні повне втілення в життя ідей якоїсь однієї з точок зору неможливо. Уявляється, що перед наукою ще неодноразово буде поставати завдання вироблення комплексного знання про правову природу співучасті з урахуванням історично сформованих традицій і потреб практики.

Повертаючись до питання про добровільну відмову при співучасті, слід зазначити, що за "чистою" теорією акцесорності добровільна відмова виконавця є підставою звільнення всіх співучасників від кримінальної відповідальності. Однак ні теорія, ні практика не визнають цього положення. В такому випадку всі інші співучас-

ники (організатор, підбурювач, пособник) підлягають кримінальній відповідальності. Однак деякі положення теорії акцесорності все ж таки знайшли підтвердження. Так, у разі добровільної відмови виконавця інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за готування до того злочину або за замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець (ч. 1 ст. 31 КК). Отже, стадія злочину, на якій припинив своє діяння виконавець, впливає на відповідальність співучасників. Крім того, після добровільної відмови виконавця в злочинах з одним виконавцем можливість добровільної відмови інших співучасників втрачається. Пояснюється це тим, що вони вже не можуть усунути своїми діями вчинену ними участь у злочині, бо цей злочин припинився з волі виконавця і став фактом минулого, а в минулому нічого змінити не можна.

Отже, загальні особливості добровільної відмови при співучасті полягають у такому: 1) добровільна відмова має виключно індивідуальний характер – при відмові одного співучасника інші не звільняються від кримінальної відповідальності; 2) можливість добровільної відмови одних співучасників залежить від поведінки інших співучасників.

С.О. Зінченко, здобувач

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ПОНЯТТЯ СУДИМОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Вчення про судимість у кримінальному праві посідає особливе місце. Це пояснюється його значенням як для вирішення теоретичних завдань, так і для правозастосування. Судимість завжди свідчить про особистість злочинця. Ще М.С. Таганцев зазначав, що в кожному кримінальному процесі, в якому виникає припущення про попередню судимість обвинуваченого, здається значно суттєвим встановлення цієї судимості. У кримінальному законодавстві української держави інститут судимості зберігається і при прийнятті нового Кримінального кодексу України 2001 р. Законодавець не лише не відмовився від нього (ст. 88-91 КК), а виклав його більш повно, змістовно, вніс принципово нові положення і зміни, хоча деякі з них і вимагають необхідності подальшого обговорення з точки зору їх удосконалення. Внаслідок недостатньої розробки вказаної теми з